

Wojtkowski Andrzej, ur. 20 XI 1891 r. w Jeziorze k. Ostrowa Wielkopolskiego, zm. 7 VI 1975 r. w Lublinie, prof. dr hab., dyrektor BU KUL, dziekan WNH, historyk.

Maturę uzyskał w 1912 r. w gimnazjum katolickim w Ostrowie Wielkopolskim, a następnie studiował filologię klasyczną i historię na uniwersytecie w Berlinie (m.in. pod kierunkiem: Aleksandra Brücknera, Józefa Paczkowskiego i Ulricha von Wilamowitz-Möllendorffa). Podczas I wojny światowej został wcielony do armii niemieckiej po zdemobilizowaniu, w grudniu 1918 r. wstąpił do polskich, ochotniczych formacji wojskowych i uczestniczył w powstaniu wielkopolskim, a wiosną 1919 brał udział w odsieczy Lwowa. W sierpniu 1919 r. został zatrudniony na stanowisku archiwisty objazdowego w Warszawie, a następnie referenta w Wydziale Archiwów Państwowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (m.in. uczestniczył w pracach przy tworzeniu Archiwum Akt Nowych w Warszawie). Z dniem 1 VII 1920 r. został oddelegowany do pracy w Archiwum Państwowym w Poznaniu (na tym stanowisku pracował do 31 X 1923), dzięki czemu mógł kontynuować studia z zakresu historii na UAM. W 1921 r. uzyskał na tej uczelni doktorat na podstawie dysertacji *Polityka rządu pruskiego wobec Żydów polskich od roku 1793 do 1806* (Poznań 1923), napisanej pod kierunkiem Adama Skalkowskiego. W 1922 i 1924 r. w celu poszukiwania poloników odbył kwerendy naukowe w Szwajcarii, skąd przywiózł do kraju m.in. archiwalia dotyczące emigracyjnej, Centralnej Agencji Prasowej w Lozannie. Od 1 IX 1923 r. do 31 XII 1925 r. wykładał na Uniwersytecie Ludowym w Dalkach k. Gniezna. Dnia 1 I 1926 r. podjął pracę w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu. Od 1928 r. do września 1939 pełnił funkcję dyrektora tej placówki. Pracę w bibliotece łączył z wykładami na UAM w Poznaniu, gdzie w 1930 r. uzyskał habilitację na podstawie rozprawy *Edward Raczyński i jego dzieło* (Poznań 1929) i od r. akad. 1930/31 był zatrudniony na stanowisku docenta. Podczas II wojny światowej, po przymusowym wysiedleniu do Generalnego Gubernatorstwa, pracował jako rachmistrz folwarczny w okolicach Staszowa.

Jesienią 1944 r. zgłosił się do pracy na KUL, gdzie 15 X 1944 otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego w zakresie historii nowożytnej. Na mocy decyzji Senatu z 14 VI 1945 r., rozszerzającej jego habilitację, otrzymał kierownictwo nowo utworzonej na WNH Katedry Historii Kultury Polskiej (Ministerstwo Oświaty na mocy decyzji z 28 VIII 1945 r. odrzuciło wniosek o rozszerzenie zakresu przedmiotowego habilitacji Wojtkowskiego w dziedzinie historii Szkolnictwa polskiego i przyjęci proponowanej przez Senat KUL nazwy powierzonej mu katedry jako Katedra Historii Kultury i Szkolnictwa Polskiego). Dnia 22 I 1946 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. W r. akad. 1947/48 pełnił funkcję dziekana WNH, w l. akad. 1950/51, 1951/52 oraz 1954/55 przewodniczył pracom wydziałowej komisji egzaminacyjnej. Był też przewodniczącym Senackiej Komisji Młodzieżowo Stypendialnej. Był założycielem i kuratorem --> Koła Akademickiego Związku Zachodniego Studentów KUL w Lublinie. Uczestnicząc w pracach --> Komisji

Wydawniczej Encyklopedii Katolickiej, kierował działem Historii kultury (autorsko przygotował 5 biogramów opublikowanych w t. I-II). Po przejściu na emeryturę w 1961 r. do r. akad. 1967/68 prowadził zajęcia zlecone na WNH.

Oprócz pracy na WNH, od 14 XI 1944 r. pełnił także funkcję dyrektora --> Biblioteki Uniwersyteckiej KUL (gmach przy ul. Dolnej Panny Marii 4). Jako pierwszy powojenny dyrektor tej placówki nadzorował prace związane z zabezpieczeniem i konserwacją zbiorów bibliotecznych oraz oszacowaniem strat wojennych (wyniosły one ok. 5 500 woluminów). Przyczynił się do powstania pracowni intrologatorskiej, a także rozpoczął prace nad tworzeniem katalogu centralnego, obejmującego wszystkie księgozbiory zakładowe. Jednocześnie wprowadził zunifikowany inwentarz biblioteczny. Opracował nową strukturę organizacyjną biblioteki, wyodrębniając działy: gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów. Przygotowany przez niego statut BU KUL, 1 VI 1945 r. został zatwierdzony przez Senat Akademicki. Podjął również prace nad zorganizowaniem Sekcji Zbiorów Specjalnych. Realizował też proces włączania do zasobów biblioteki księgozbiorów pochodzących ze Zbiornicy Państwowej (m.in. księgozbiór kapituły greckokatolickiej w Przemyśle, liczący ok. 30 000 woluminów), zdeponowanych w bibliotece podczas wojny przez władze okupacyjne (m.in. księgozbiór R. Komierowskiego). Z jego inicjatywy zakupiono także księgozbiory Jadwigi Cholewińskiej z Lublina oraz rodziny Rojowskich z Bystrzycy. Z funkcji dyrektora zrezygnował 30 VI 1949 r. w kontekście przeniesienia biblioteki do nowego gmachu przy ul. Chopina 27 w Lublinie (proces ten rozpoczęto w październiku 1949), chcąc odtąd poświęcić się bardziej działalności dydaktycznej. Jego obowiązki w BU KUL z dniem 20 IX 1949 r. przejął W. Nowodworski (w charakterze kustosa i p.o. dyrektora).

Wojtkowski jest autorem licznych opracowań z zakresu historii Wielkopolski, m.in.: *Działalność Pruskiej Komisji Kolonizacyjnej* (Toruń 1932), *Powstanie wielkopolskie roku 1848* (Poznań 1938), *Napoleon w Poznaniu* (Poznań 2006), oraz Prusach Wschodnich, m.in. *Tezy i argumenty polskie w sporach terytorialnych z Krzyżakami* („Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 12(1966), s. 3-98; 13(1967), s. 3-84; 14(1968), s. 3-104) oraz *Procesy polsko-krzyżackie przed procesem z lat 1320-1321* (Olsztyn 1972).

Opracował i wydał *Katalog Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. 1885-1931 t. I: Dokumenty nr 231-237, rękopisy nr 360-499 i druki A do K* (Poznań 1932), *Bibliografię historii Wielkopolski* (t. I-II, Poznań 1937-38) oraz przygotował, wydaną pośmiertnie, *Bibliografię historii województwa lubelskiego* (wyd. M. Juda, A. Matczuk, Lublin 2000). Liczne opracowania poświęcił także problematyce bibliotecznej, m.in.: *Biblioteka Raczyńskich 1829-1929* (w: *Biblioteki wielkopolskie i pomorskie*, red. S. Wierczyński, Poznań 1929, s. 23-37), *Biblioteka Raczyńskich 1918-28* (w: *Księga pamiątkowa miasta Poznania*, Poznań 1929, s. 325-331), *Biblioteka Kasyna Gostyńskiego* („Kronika Gostyńska” 5(1933), s. 159-164) oraz *Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*

(„Bibliotekarz” 13(1946), nr 8-9, s. 184-185). Zajmując się dziejami KUL, opublikował m.in. opracowania – *Pięćdziesięciolecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* („Życie i Myśl” 18(1968), nr 10, s. 45-69) oraz *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918-44* (w: *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, Lublin 1969, s. 21-104), a w rękopisie pozostawił, przygotowane w 1959 r., obszerniejsze opracowanie *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918-1948* (BU KUL, rkps 2265).

Był także autorem licznych publikacji o charakterze biograficznym, m.in.: *Karol Libelt jako wychowawca* (Poznań 1925), *Józef Muczkowski* („Kronika Miasta Poznania” 4(1926), s. 258-70), *Ks. Idzi Radziszewski. 1871-1922* (Lublin 1948), *Hieronim Łopaciński jako historyk* (Lublin 1957). Należał do komitetu redakcyjnego i napisał wiele haseł do *Polskiego słownika biograficznego*. Jako publicysta współpracował z licznymi czasopismami, m.in.: „Brzask”, „Kurier Poznański”, „Kronika Miasta Poznania” (do 1923 r. był członkiem komitetu redakcyjnego), „Kwartalnik Historyczny”, „Roczniki Historyczne”, „Strażnica Zachodnia”, „Wrocławski Tygodnik Katolicki”. Bibliografię jego dorobku piśmienniczego zestawiał J. Ziółek (RHum 20(1972), z. 2, s. 9-34).

Podczas nauki w gimnazjum był aktywnym członkiem Towarzystwa Tomasza Zana, a podczas studiów w Berlinie, działając w strukturach tajnego Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, kierował berlińskim oddziałem ekspozytury samokształceniowej. W 1922 r., działając z Teodorem Tycem, doprowadził do utworzenia w Poznaniu Towarzystwa Miłośników Historii. Był też działaczem Akcji Katolickiej oraz prezesem Katolickiego Związku Abstynentów (na potrzeby tej organizacji opracował broszurę *Groźna statystyka. Alkoholizm młodzieży polskiej w świetle statystyki*, Poznań 1927). W czasie okupacji niemieckiej (1939-44) nauczał na tajnych kompletach. Po wojnie podjął działalność w strukturach Związku Zachodniego. W 1949 r. uczestniczył w Kongresie Obrońców Pokoju w Pradze, a w l. 1952-56 sprawował mandat posła na sejm.

Był członkiem: Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego oraz TN KUL (w l. 1944-48 i 1952-57 pełnił funkcję sekretarza generalnego, a w 1957-62 wiceprezesa). Przewodniczył pracom Koła Lubelskiego Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich.

Został odznaczony: Krzyżem Obrony Lwowa, Krzyżem Niepodległości, Srebrnym Krzyżem Zasługi i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Wawrzynem Polskiej Akademii Literatury.

AU KUL, RP, sygn. A-315; BU KUL, rkps 2263-2270; KUL-50 (passim); K. Wiśniowska, *Kalendarium Biblioteki*, ABMK 23(1971), s. 29-43; *Kultura duchowa Polski przedrozbiorowej. Walki o niepodległość. Prace poświęcone prof. dr Andrzejowi Wojtkowskiemu w 80. rocznicę urodzin*, RHum 20(1972), z. 2; Z. Grot, *Twórczość naukowa A. Wojtkowskiego*, tamże 21(1973), z. 2, s. 5-22;

J. Jasiński, *Profesor Andrzej Wojtkowski – przyjaciel Warmii i Mazur (1891-1975)*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 21(1975), s. 551-556; R. Bender, *Andrzej Wojtkowski (20 XI 1891 – 7 VI 1975)*, „Kwartalnik Historyczny” 83(1976), s. 252-253; Z. Grot, *Andrzej Wojtkowski i jego badania polsko-niemieckie*, „Studia Historica Slavo-Germanica” 6(1977), s. 157-165; Z. Wielgosz, *Wielkopolski Słownik Biograficzny*, Poznań 1981, s. 837-838; *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement*, Warszawa 1986, s. 235-236; A. Gąsiorowski, *Słownik historyków polskich*, Warszawa 1994, s. 561-562; J. Starnawski, *Słownik badaczy literatury polskiej*, t. I, Łódź 1994, s. 328-331; tenże, *Sylwetki lubelskich humanistów XIX i pierwszej połowy XX wieku*, Lublin 2004, s. 195-208; W. Molik, *Wybitni historycy wielkopolscy*, Poznań 2010, s. 373-389; E. Gigilewicz, EK, t. XX, kol. 866-867.

Edward Gigilewicz